

Катерина ПОНОМАРЬОВА,
 провідний науковий співробітник
 відділу початкової освіти
 Інституту педагогіки НАПН України,
 кандидат педагогічних наук

Завдання на засвоєння і застосування правил правопису в 2 класі

Важливим завданням початкового курсу української мови є формування в молодших школярів умінь грамотно писати. Особливо актуальне воно в умовах реалізації компетентнісного підходу, який передбачає спрямування процесу навчання української мови на формування комунікативної компетентності. Адже одним із її складників є здатність змістовно й грамотно висловлювати власні думки в письмовій формі. Для забезпечення грамотного письма необхідно сформулювати в учнів здатність застосовувати визначені навчальною програмою правила правопису під час виконання письмових вправ, мовленнєво-творчих завдань, а також у різних навчальних і життєвих ситуаціях, що передбачають виконання певних записів.

З огляду на зазначене, засвоєння правописних норм української мови в початковій школі потребує системного підходу. Система роботи над правилами правопису охоплює такі етапи:

- 1) усвідомлене засвоєння правил та алгоритмів їх застосування;
- 2) застосування правил на репродуктивному рівні (у процесі виконання тренувальних вправ);
- 3) дотримання правил правопису під час виконання компетентнісно орієнтованих завдань;
- 4) застосування правил правопису під час написання творчих робіт (переказів, творів).

На етапі усвідомленого засвоєння важливо, щоб учні опанували правила правопису в процесі активної навчально-пізнавальної діяльності. З цією метою доцільно ставити перед ними проблемні завдання і запитання, спонукати їх до аналізу, порівняння, узагальнення, висновків, самостійного формулювання правил. Засвоєння правописних норм у такий спосіб сприяє усвідомленості та міцності знань, а також мотивації вивчення української мови. Крім того, в процесі дослідницької діяльності учні вибудовують алгоритм застосування того чи іншого правила, відповідно до якого пояснюють, що треба зробити, щоб правильно записати слово, речення. (Наприклад, під час написання словосполучення *котик Мурчик* учень міркує так: слово

Мурчик — це кличка тварини, тому пишу його з великої букви; а написання слова *м'яч* школяр коментує таким чином: після твердого приголосного [м] чую два звуки [йа], які позначаю буквою *я*, тому між буквами *м* і *я* ставлю апостроф.)

У програмі з української мови для 2 класу визначені для засвоєння такі правила правопису:

- правопис слів з *йо* і *ьо*;
- написання слів зі звуками [дж], [дз], [дз'];
- написання слів з буквою *щ*;
- правопис слів з апострофом;
- написання слів з подовженими м'якими приголосними звуками;
- велика буква в іменах, по батькові, прізвищах людей, кличках тварин, назвах міст, сіл, вулиць, річок;
- велика буква на початку речень;
- розділові знаки в кінці речень.

Незважаючи на те, що вивчення зазначених правил передбачено в процесі опрацювання певних розділів ("Звуки і букви", "Слово", "Речення"), формування умінь застосовувати їх здійснюється впродовж цілого навчального року. З цією метою необхідно систематично пропонувати школярам різноманітні завдання, що передбачають використання засвоєних правил у різних ситуаціях. Пропонуємо зразки завдань на засвоєння та застосування правил правопису, які вивчаються в 2 класі.

Правопис слів з *йо* і *ьо*.

1. Прочитай слова. Поясни, які букви в них пропущено. Запиши ці слова в дві колонки, вставляючи потрібні букви.

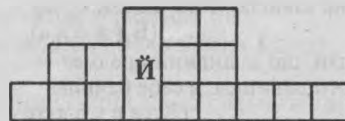
_осип, л_отчик, бо_овий, ма_онез, т_охкає, сер_озний, пен_ок, дз_об.

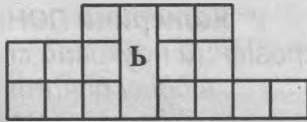
йо

ьо

2. Запиши подані слова у два кросворди.

Л_он, _од, га_ок, пен_ок, бад_орий, сер_озний.

3. Напиши вибірковий диктант. Запиши тільки слова з буквосполученням **йо**.

Район, тьохкає, сьогодні, бойовий, синьоокий, гайок, соловейко, серійозний, знайомий.

4. Прочитай текст. Випиши виділені слова, вставляючи буквосполучення **йо** чи **ьо**. Поясни, коли треба писати **йо**, а коли **ьо**.

Марійка разом з родиною переїхала в новий ра..н міста. С..годні вона прийшла в нову школу. Там у неї не було зна..мих.

На перерві клас пішов у їдальню пити ..гурт. Марійка йшла остання, відстала й заблукала. З очей у неї потекли сл..зи.

5. Утвори й запиши слова за зразком.

ліс — лісовий	край — ...
гай — ...	бій — ...
поле — ...	колір — ...

6. Напиши диктант.

Маленький Йосип мріє про польоти в синьому небі. Йому подобається професія льотчика. Але для цього треба бути вольовим, сміливим, добре вчитися. Хлопчик серйозно готується до майбутньої професії.

7. Встав пропущені в словах букви.

Літн__ого, га__очок, зат__охкав.

— Подумай, про кого можна розповісти за допомогою цих слів. Склади й запиши текст (3–4 речення), використовуючи подані слова.

Написання слів зі звуками [дж], [дз], [дз'].

1. Прочитай слова в першій колонці. Добери до кожного відповідне слово з другої колонки. З'єднай їх лініями.

<i>джерело</i>	•	•	<i>дзижчить</i>
<i>дзвінок</i>	•	•	<i>дзюркотить</i>
<i>джмелик</i>	•	•	<i>дзвенить</i>

— Запиши утворені сполучення слів. Вимов перший звук у кожному слові. Підкресли букви, які позначають цей звук.

2. Відгадай загадки. Запиши слова відгадки.

На городі молодиця
розплела свої косиці
та й колише в повиточках
золотих зернят рядочки.
(К у к у р у д з а).

Все літо літаю у поле, до гаю,
збираю медок із різних квіток.
Кого не злюблю, того жалом колю.
(Б д ж о л а).

Відгадай, що за дивний предмет —
на нього дивишся, а себе бачиш.
(Д з е р к а л о).

На одній нозі танцюю,
зовсім я не байдикую.
Ти мене лиш накрути —
та в таночок знов пусти.

(Д з и г а).

Навесні старий садок
вкрив барвистий килимок,
і над вишнями в гіллі
загули мов дзвін ... (д ж м е л і).

3. Прочитай і вивчи скоромовку. Запиши її з пам'яті.

Дзвінко джерело дзюрчить.
Над джерельцем джміль дзижчить.
Тетяна Лисенко.

4. Прослухай текст. Випиши з нього слова, в яких є звуки [дж], [дз], [дз'].

І до комах добралась осінь. Співає їм колискову, щоб поснули до зими. І вже не дзижчать, а потроху засинають бджілки, джмелі, мухи, комарі, гедзі, жуки, метелики.

5. Позмагайся з сусідом (сусідкою) по парті, хто більше запише слів зі звуками [дж], [дз], [дз'].

6. Напиши словниковий диктант.

Джерело, дзюрчати, дзвіночки, бджоли.

— Подумай, про що можна розповісти за допомогою цих слів. Склади й запиши текст (3–4 речення), використовуючи подані слова.

Написання слів з буквою щ.

1. Прочитай і вивчи скоромовку. Запиши її з пам'яті.

У лузі журавлик
щипав собі щавлик.
Купить йому горщик —
він зварить вам борщик.
Леонід Куліш-Зіньків.

2. Спиши скоромовку. Встав пропущені слова.

Ощ — ош — ош!
Пішов холодний ...
Ащ — аш — аш!
Одягай скоріше ...
Ущ — уш — уш!
Заховався хрущ під ...
Ща — ща — ща!
Не страшний дощ для ...

3. Зміни слова за зразком і запиши.

Що робити?	Що роблю?
стояти	стою
чистити	_____
мастити	_____
пестити	_____
свистіти	_____

4. Позмагайся з сусідом (сусідкою) по парті, хто швидше добере й запише слова з буквою **щ** в кожному рядку.

Іменники	Прикметники	Дієслова
_____	_____	_____
_____	_____	_____

5. Запиши словниковий диктант.

Куш, щиглик, щоранку, щebetати.

— Подумай, про що можна розповісти за допомогою цих слів. Склади й запиши текст (3–4 речення), використовуючи подані слова.

Правопис слів з апострофом.

1. Прочитай подані слова. Визнач, у яких треба ставити апостроф. Запиши слова в дві колонки.

П_ять, дес_ять, б_ють, реп_ях, хлоп_ята, р_юк-зак, р_ядно, бур_як, бур_ян, бур_я.

З апострофом

Без апострофа

2. Утвори й запиши слова.

п	Ю	ть
сі		ть
р		кзак
в		н
л		стра
б		ть
міря		ть

3. Напиши вибіркового диктант. Запиши тільки слова з апострофом.

Ім'я, поїзд, прислів'я, б'ється, маяк, в'ється, свято, гнівається, сміється, солов'їний, п'ятка, хом'як.

4. Напиши диктант. Підкресли слова з апострофом.

Дем'яно і Мар'янка живуть у місті. Їхня квартира на п'ятому поверсі. Якось бабуся купила онукам хом'яка. Його поселили в дерев'яній клітці. А він її погриз.

5. Пригадай і запиши ім'я дівчинки з апострофом. (*Мар'янка*).

— Відгадай загадку й запиши відгадку.

*Його б'ють і не кажуть "пробач",
бо він легенький, круглий ... (м'яч).*

— Закінчи подане речення.

*Легесеньке пташине пір'я
опустилось на наше ... (подвір'я).*

— Склади й запиши розповідь про дівчинку (3–4 речення), використовуючи записані слова.

Написання слів з подовженими м'якими приголосними звуками.

1. Прослухай текст. Випиши з нього слова з подовженими м'якими приголосними звуками.

Якось Данько захворів. Його прийшли провідати друзі. Галинка принесла книжку для читання. Костик — ребуси й цікаві завдання. Леся принесла малинове варення. Юрась — побажання швидше видужати. А Сашко передав вітання від усього класу.

2. Спиши текст, вставляючи, де потрібно, пропущені букви. Підкресли слова з подовженими м'якими приголосними звуками.

На узліс...і відбувалос...я змаган...я. Дві команди зайчиків грали у футбол.

Суд...я дав свисток. Гра розпочалас...я. На весь ліс лунало скрекотан...я сороки. Вона була коментатором.

3. Напиши вибіркового диктант. Запиши слова тільки з подовженими м'якими приголосними звуками.

Життя, знання, кошеня, обличчя, пустеля, сміття, бажання, кишеня, гілля, насіння, листя, коріння.

4. Напиши диктант. Підкресли слова з подовженими м'якими приголосними звуками.

Наталя і Марійка — подруги. У них біляве волосся. Сьогодні вони одягли однакові синенькі плаття.

У класі дівчатка сидять за однією партою. Завжди діляться шкільним приладдям. Дуже люблять уроки читання й малювання. Разом готують домашні завдання.

5. Спиши текст, замінивши слова, що в дужках, на іменники.

Максимко поспішає в басейн на (тренувати). У нього незабаром (змагатися) з (плавати). А його друг Сашко має інше (захоплюватися). Він відвідує гурток (малювати).

6. Запиши словниковий диктант.

Народження, вітання, побажання.

— Подумай, про що можна розповісти за допомогою цих слів. Склади й запиши текст (3–4 речення), використовуючи подані слова.

Велика буква в іменах, по батькові, прізвищах людей, кличках тварин, назвах міст, сіл, вулиць, річок.

1. Придумай клички тваринам і запиши.

*білочка _____
зайчик _____
лисичка _____
їжачок _____*

2. Допиши речення.

*Столиця нашої країни — _____.
Мою вчительку звали _____.
Моїми друзями є _____.*

3. Спиши текст, вставляючи пропущені слова.

*Мене звали _____, Моє прізвище _____.
Мою маму звать _____, а тата — _____.
У мене є бабуся _____ і дідусь _____.
А ще брат _____ і сестра _____.
Ось така наша сім'я.*

4. Спиши текст, виправивши помилки.

Андрій петренко живе в селі романівка. У ньому є три вулиці: бузкова, вишнева і каштанова. Усі ведуть до річки рось. А там така гарна природа.

5. Прочитай речення.

Марійчиного татка звать Іваном, а Сашкового — Василем.

— Запиши імена та по батькові цих дітей.

6. Розв'яжи мовну задачу.

Діда звать Петро Михайлович. Його внука – Віктор Андрійович. Як звать онукового татка?

– Запиши ім'я і по батькові хлопчикова татка.

7. Напиши диктант.

У Наталочки Іваненко є бабуся Настя. Вона живе в селі Калинівка. Влітку Наталочка їздить до бабусі. Там вона допомагає пасти корову Зірку. Рве траву кроликам. А у вільний час іде до річки Десни купатися. Завжди поруч із дівчинкою Дружок.

8. Напиши текст (3–4 речення) про село чи місто, в якому ти живеш.

Велика буква на початку речень.

1. Із поданих слів склади й запиши загадку.
стежині по повзе і везе голок сто

2. З'єднай лініями слова кожного стовпчика так, щоб утворилися речення.

учні	лікують	хліб
пекарі	вивчають	хворих
лікарі	печуть	мову

– Запиши утворені речення.

3. Спиши текст, поділивши його на речення.

Весна діти готуються зустрічати птахів Олень і Миколка роблять шпаківню вони прикріплять її на березі шпакі наносять у свої хатки травичку і пір'я буде їм там затишно.

4. Напиши розповідь (3–4 речення) про те, яку роботу ти виконуєш удома.

Розділові знаки в кінці речень.

1. Спиши текст. Постав у кінці кожного речення потрібні розділові знаки.

*Чому всі люблять сонце Воно дарує світло й тепло
Засмагай на сонечку Це корисно*

2. Прочитай речення. Перебудуй його спочатку на питальне, а потім на спонукальне. Запиши утворені речення.

Оленка чистить зуби.

3. Спиши вірш. Розстав розділові знаки в кінці речень.

– Хто до столу хоче сісти

– Я

– Хто варення хоче їсти

– Я

– А хто посуд буде мити

– Ну, вже ти відкажуй, Лідо,

а то все: я та я

Грицько Бойко

4. Напиши диктант.

*Ви були у лісі восени? Там така краса! Опadaє з дерев
листя. Вкриває землю жовтим килимом.*

*А бабине літо ви бачили? У лісі воно заплутає вам
і ноги, й обличчя.*

А як цікаво збирати гриби! Восени їх тут найбільше.

5. Склади й запиши розповідне, питальне й окличне речення про весну.

6. Напиши текст (3–4 речення) про те, як ти ставишся до літа. Використай розповідні, питальні та окличні речення.

Запропоновані зразки завдань можна використувати з метою як формування, так і перевірки правописних умінь учнів 2 класу.

Шановні дописувачі!

Готуючи статті до друку, просимо зважати на такі вимоги.

- Стаття має містити узагальнення Вашого власного досвіду або розкривати сутність розробленої авторської методичної системи.

- Розробки уроків або їх фрагменти можуть бути ілюстрацією використання досвіду чи авторських методичних знахідок учителя (для 1–2 класів – за новою програмою).

- Статтям, які містять перевірні завдання (тестові, контрольні тощо), обов'язково має передувати вступна частина, у якій розкривається сутність завдань, їх призначення, способи і місце використання та критерії оцінювання.

- У статтях обов'язково мають бути посилання на джерела, які автор використав під час підготовки матеріалу. За точність посилань, правильність цитат, прізвищ і т.г. відповідає автор.

- Обсяг статті має бути не більше 10 сторінок комп'ютерного набору через 1,5 інтервали, 14 кеглем.

Не забувайте повідомляти місце роботи, посаду, контактний телефон, адресу.